

ANTONI DEFEZ

## *Des del llenguatge, amb el llenguatge i, si cal, contra el llenguatge*

Tots morim o morirem, i ningú no pot morir per cap altre —és cert—. Tanmateix ningú viu la seva pròpia mort: la mort sempre és cosa dels altres, dels vius. Heus aquí una distinció que ens ha de fer pensar, perquè si bé ens podem preparar a morir, també caldrà que anticipem la mort —la nostra— que les persones que estimem i apreciem, i que ens estimen i aprecien, hauran de viure algun dia. Breument: cal que hi deixem bons records, records que ajudin a viure aquells que ens notaran a faltar. Perquè sabem que arribarà el dia. Quan mor algú els valencians no diuen únicament que algú ha mort —o que s'ha mort, com és diu més al nord—, sinó també que *ha faltat*, que *falta*, que ja no hi és, que no hi serà. I diria que aquest matis semàntic copsa perfectament la penúria en què pot situar-nos la mort dels altres; millor, sens dubte, que l'eufemisme tan asèptic del «ens ha deixat».

Josep Maria Terricabras va faltar inesperadament el passat 16 d'abril a casa seva, a Begur, a 77 anys. I ho va fer havent-nos proveït d'un enorme llegat de bons records, de records que, tant en l'àmbit més proper com en el de l'amistat i el treball, ens serviran per fer de la seva absència una ocasió, una oportunitat. El notarem a faltar, sí, però gràcies a ell sabrem també com l'hauem de notar a faltar, com servir-nos i aprofitar-nos de la persona que va ser, i de les experiències i els moments

| Antoni Defez (València, 1958), filòsof i poeta, ha estat durant molts anys professor de Filosofia a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, molt a prop de Josep Maria Terricabras

que amb ell vam compartir. Generós, de bondat natural, solidari i compromès amb el seu país, d'una intel·ligència brillant i lúcida, irònic, divertit i vital, rigorós en el pensar i en la feina... Que s'ho faci mirar Aristòtil —repetia sovint—, perquè amistat i veritat no poden anar deslligades.

Terricabras, Terri —com ell mateix es feia dir—, havia nascut a Calella el 1946. Llicenciat i doctor en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona va fer estades a Münster —on rebria el premi extraordinari de doctorat—, al Saint John's College de Cambridge i la Universitat de Califòrnia a Berkeley. De tornada, i després d'uns anys de docència de batxillerat a Sant Feliu de Guíxols, va ser catedràtic a la Universitat de Girona, tot participant en la seva transformació en universitat a partir de l'inicial de Col·legi Universitari Estudi General. El 1989 hi crearia la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani que no sols administra i estudia el llegat de Ferrater, sinó que des dels seus orígens ve organitzant —ara sota la direcció de Joan Vergés— les Lliçons Ferrater Mora. Unes lliçons que han estat impartides per les figures més destacades del pensament actual, tals com Paul Ricoeur, Noam Chomsky, W. V. O. Quine, Richard Rorty, Alan Touraine, Gianni Vattimo, Judith Butler, Agnès Varda o Zygmunt Bauman. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans, de la Societat Catalana de Filosofia i del Pen Club, entre els anys 2014 i 2019 Terricabras va ser diputat del Parlament Europeu per Esquerra Republicana de Catalunya, i el 2016 seria nomenat catedràtic emèrit arran de la seva jubilació.

Va traduir al català el *Tractatus logico-philosophicus* i les *Investigacions filosòfiques* de Ludwig Wittgenstein, l'*Ecce homo* de Friedrich Nietzsche i *El malestar en la civilització* de Sigmund Freud. El 1994 publicà la nova edició revisada i actualitzada del *Diccionario de filosofía* de Ferrater Mora. Així mateix, va ser l'introduïdor a l'Estat espanyol del projecte de Filosofia per a nens de Matthew Lipman i de la nova lògica borrosa sobre la qual publicaria amb Enric Trillas el llibre *Introducció a la lògica borrosa* (1995). Entre els anys 2000 i 2001 tingué la idea i coordinà el manual *Teoria del coneixement* i els dos volums d'*El pensament filosòfic i científic*, obres inicialment encarregades per la Universitat Oberta de Catalunya.

Pel que fa a la producció assagística, més enllà de les típiques publicacions acadèmiques en revistes científiques, Terricabras fou autor també de nombrosos treballs filosòfics adreçats a la reflexió pública. Són els següents: *Ètica i llibertat: un assaig* (1983), *Fer filosofia avui* (1988), *La comunicació: tòpics i mites de filosofia social* (1996), *Atreveix-te a pensar: la utilitat del pensament rigorós a la vida quotidiana* (1998), *Raons i tòpics: catalanisme i anticatalanisme* (2001), *I a tu, què t'importa? Els valors, la tria personal i l'interès col·lectiu* (2002), *Pensem-hi un minut:*

*reflexions sobre política i cultura, lúcides, iròniques, sorprenents* (2004), *Qüestió de criteri* (2005), *Idees de combat: dietari inconvenient* (2007), *Pensar, dialogar i fer en una Catalunya millor* (2013), *Allò que som* (2018) i *Pensar diferent* (2021). En l'actualitat es trobava escrivint la biografia de Ferrater Mora, una important aportació, ben segur, a la filosofia hispana de l'exili.

El fet que Terricabras traduís Wittgenstein al català no és una casualitat en la seva la manera d'entendre la filosofia. També per a ell, com per al vienès migrat a Cambridge, la filosofia era sobretot una activitat, una activitat dilucidatòria que, lluny de la il·lusió de cercar veritats incontestables i de construir sistemes omniexplicatius, havia de perseguir únicament la claredat, una mirada perspícua que ens ajudi a viure. Perquè si bé és cert que els humans som humans en tant que som animals lingüístics, també ho és que el llenguatge —el nostre o el dels poders que ens volen sotmetre— ens pot arribar a enganyar o confondre. Heus aquí per què la pregunta radical sempre hauria de ser què estem dient quan diem el que diem, què estem pensant quan pensem el que pensem. I de vegades caldrà lluitar fins i tot contra les nostres pròpies temptacions conceptuals i el nostre conformisme. En suma: la filosofia entesa com sospita i defensa personal: una filosofia feta des del llenguatge, amb el llenguatge i, si cal, contra el llenguatge.

Terrri va ser un mestre en aquesta manera agònica i incansable de practicar la filosofia i també, és clar, en la seva vida més enllà de l'Acadèmia. Un mestratge que podíem sentir tots els que hi vam coincidir i vam tenir la sort d'acompanyar-lo, molt o poc. Un mestratge intel·lectual enriquit a més per la seva manera de ser. Ho dèiem adés: amistat i veritat —i podríem afegir-hi també veracitat— en ell no anaven mai deslligades. Un mestratge que ara que ha faltat i comencem a notar-lo a faltar, ens permet saber alhora com l'hauem de notar a faltar. ◀